

Nr 358.

Av herr **Linder**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m.

I propositionen nr 206 till innevarande riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen; samt
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Med förstnämnda lagförslag avses, att Kungl. Maj:t skulle erhålla rätt att *dels* på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke, *dels ock*, i vissa fall, utan stadsfullmäktiges (eller allmän rådstugas) samtycke meddela förordnande om rådhusrättens upphörande och stadens förenande med domsaga.

Befogenheten att utan stadens samtycke förordna om upphörande av stadens rådhusrätt och stadens förenande med domsaga skulle enligt förslaget tillkomma Kungl. Maj:t beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren vore ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot funnes, som vore lagfaren; dock skulle stad mot sitt bestridande icke kunna förenas med domsaga annat än då borgmästartjänsten vore ledig. Förordnande enligt vad nyss nämnts skulle ej få meddelas beträffande stad, där länsstyrelsen hade sitt säte.

De städer, i vilkas rådhusrätt icke sitta minst tre lagfarna medlemmar och å vilka således förslaget om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende skulle äga tillämpning, äro, enligt vad som framgår av bilaga G vid ovannämnda proposition, till antalet 53. Då den Kungl. Maj:t enligt nu gällande lag under vissa förutsättningar tillkommande befogenheten att beträffande städer, vilkas folkmängd ej uppgår till 3,000, förordna om förläggning under landsrätt vid lagens tillkomst torde hava berört föga mer än ett tjugotal städer — antalet städer med mindre än 3,000 invånare är f. n. 18 — skulle, såsom synes, antalet städer, som kunna drabbas av tvångsförläggning och mot sin vilja berövas sina av dem själva bekostade domstolar, avsevärt ökas, om nu föreliggande förslag av riksdagen upphöjes till lag.

Såsom framgår bland annat av uttalandena i pressen i anledning av Kungl.

Maj:ts ifrågavarande proposition hysas i skilda läger inom vårt land allvarliga betänkligheter mot att på sätt nu föreslagits utvidga Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om stads tvångsförläggning under landsrätt. I de städer, som komme att beröras av denna tvångslagstiftning, har densamma också betraktats som ett våldförande på deras under hundratals år innehavda rättigheter.

Under sådana förhållanden är det givetvis av yttersta vikt, att denna grannliga fråga, innan yxan sättes till roten, ägnas en ingående och omsorgsfull utredning, på eljest övligt sätt under förtroendefullt samarbete med de städer, som av lagstiftningen i fråga komme att beröras. Innan det slutliga avgörandet träffas, bör genom en dylik utredning klart ådagaläggas, dels huruvida och i vilken mån *behov* för närvarande kan anses föreligga att mot deras vilja beröva ett avsevärt antal städer deras av ålder innehavda och, efter vad opinionsyttringarna därifrån visa, av dem högt uppskattade rätt till egen jurisdiktion, dels ock vilka *konsekvenser* sådan tvångsförläggning kan medföra i fråga om kostnader såväl för städerna själva som för statsverket.

Med förvåning måste man konstatera, att de städer, beträffande vilka det ifrågasatts, att de skola berövas sin rätt till egen jurisdiktion, icke blivit hörda i denna sin livsfråga. Att så borde skett synes självklart. Det framgår såsom en inom svensk statsförvaltning numera dess bättre sällsynt företeelse, att man på sätt som här skett åsidosätter deras rätt att yttra sig, vars intressen det gäller. Det lär kunna förväntas, att riksdagen icke utan vidare godtager det kungliga förslaget.

Då det under förberedelserna inom justitiedepartementet till nu föreliggande proposition syntes bliva klart, att »småstäderna» skulle på angivet sätt förbigås, saknades förvisso icke röster, som påminde vederbörande om dessa städernas självklara rätt att få yttra sig över de anordningar, man hade i beredskap åt dem. Bland andra yrkade svenska stadsförbundet, att rätt att yttra sig i ärendet skulle beredas dessa städer. Vid ett av svenska stadsförbundet den 5 december 1931 i Stockholm anordnat möte med ombud för de av den tilltänkta reformen berörda städerna krävdes med kompakt enighet frågans remiss till städerna. Då detta krav ignorerades, mötte representanter för ifrågavarande städer åter upp i Stockholm den 11 mars 1932. Kravet, att städerna skulle bli hörda, restes ånyo med samma enhällighet och med om möjligt än större skärpa. Svaret återfinnes i den kungl. propositionen: »Den kritik», säger justitieministern, »som framförts mot de sakkunnigas utkast, har i väsentlig mån riktat sig mot principen om upphävande av den särskilda jurisdiktionen i de mindre städerna. Rörande denna fråga ha städerna flera gånger i olika sammanhang givit sin mening tillkänna, och de av dem anförda synpunkterna ha av statsmakterna upptagits till sorgfällig prövning. De mot sakkunnigutkastet i övrigt framställda anmärkningarna synas mig kunna beaktas på sådant sätt, att städernas intressen bli fullt tillgodosedda.» Det kan visserligen icke sägas, att städerna *helt* berövats rätten att giva sin mening tillkänna, men däremot kan med fog göras gällande, att vid de tidpunkter, då städerna bereddes tillfälle att yttra sig, ett fullständigt utredningsmaterial icke före-

legat för en verkligt givande omprövning. Ej heller har frågan då legat till på samma sätt som enligt senare framkomna förslag. De av borgmästaren Gustaf Ehrnberg och kommunalborgmästaren Harry Ljungberg såsom sakkunniga inom justitie- och socialdepartementen hösten 1931 utarbetade utkast till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m. hava icke varit på remiss till städerna, oaktat stadsfullmäktige i flera städer hemställt därom. Däremot tillställdes detta utkast städernas ombud några få dagar före mötet den 5 december 1931, medan säkerligen ingen i övrigt av stadsfullmäktigekåreerna i landet fingo veta, vad denna utredning innehöll.

Huru man än ser på den sak, det här gäller, framträder det såsom en betänklig brist i det nu framlagda förslaget, att de av den tilltänkta reformen berörda städerna icke fått på övligt sätt framföra sina synpunkter och önskemål i själva principfrågan och ej heller fått rikta den något torftiga undersökning, som i propositionen förebragts angående kostnaderna för reformens genomförande, med en på kännedom om jämväl de lokala förhållandena grundad utredning. Allmänhetens förtroende är utan tvivel en mycket viktig faktor att beakta vid en reform av nu förevarande slag. Detta förtroende har vad »småstäderna» beträffar i hög grad förspills genom det sätt, varpå man velat föra reformen ut i livet.

Vad angår själva sakfrågan har jag svårt att finna, att den föreslagna landsrättsförläggningen i här ifrågasatt utsträckning av de mindre och medelstora städerna skulle med hänsyn till den allmänna rättsvårdens krav vara nödvändig. De från skilda, auktoritativa håll gjorda uttalandena angående här ifrågasvarande rådhusrätters sätt att fylla sina rättsvårdande uppgifter hava i allmänhet varit av den art, att numera även de för landsrättsförläggningen mest ivrande synas hava svårt att framföra hänsynen till rättsvården såsom ett huvudargument för en sådan reform. Städernas egen inställning till reformen vittnar ju ock fördelaktigt om deras rådhusrätters kompetens att handhava sina domstolsuppgifter. Jag förmenar för övrigt, att i själva verket enbart det faktum, att så gott som varenda stad, som av reformförslaget beröres, vederligen motsätter sig landsrättsförläggningen, torde få anses såsom ett synnerligen vägande skäl mot att nu vidtaga åtgärder i sådant syfte. Nämda faktum torde, såsom från småstadshåll framhållits, inför en klok lagstiftning i vår demokratiska tid väga ofantligt mycket mera än det förhållandet, att ett mindretal ivriga reformvänner kommit till den övertygelsen, att landsrättsförläggningen redan nu bör i största omfattning anordnas.

Med en reform bör ju avses ej blott att vinna likformighet enligt schablon. Skall en reform genomföras, synes det vara en rimlig fordran, att verkliga fördelar av densammans genomförande kunna vinnas. Fördelarna torde i detta fall vara synnerligen små och komme säkerligen att mer än väl uppvägas av de olägenheter, reformens genomförande skulle föra med sig för de därav drabbade städerna. I den kungl. propositionen ser man mycket litet av denna medaljens frånsida, vilket är helt naturligt, då den kritik, som säkerligen icke skulle uteblivit, därest städerna hörts, icke tillåtits taga sig uttryck i officiella utlåtanden.

Redan den omständigheten, att den kommunala självbestämmningsrätten till den grad underskattats, att man ej ens aktat nödigt höra städerna, då det gäller deras egna, interna angelägenheter av den största betydelse för dem, torde utgöra tillräcklig anledning för riksdagen att icke bifalla den nu framlagda propositionens förslag.

Ytterligare må påpekas, att den i propositionen framlagda utredningen i en synnerligen viktig punkt, nämligen i fråga om kostnaderna, är ytterst bristfällig. Det är ur städernas synpunkt gott och väl, att stad, som förlorar sin särskilda jurisdiktion, befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna. Enbart detta är dock föga tillfredsställande. Jag förmenar, att då städernas skyldighet att bekosta åklagare-, kronouppbörds- och exekutionsväsen under en månghundraårig utveckling kommit att åvila städerna uteslutande på grund av och i anslutning till rättsskipningsprivilegiet, det måste förefalla orimligt, att städerna, mot sin vilja berövade sina domstolar, skola tvingas att bibehålla de onera, som följt med den egna rättsskipningen. På denna punkt är den i propositionen förebragta utredningen oklar och även eljest otillfredsställande. Även i andra avseenden saknas nöjaktig utredning om de många direkta och indirekta kostnader, som den nya ordningens genomförande skulle medföra.

Det heter visserligen i det föreliggande lagförslaget, att innan förordnande om landsrättsförläggning meddelas, fullständig utredning skall företagas angående, bland annat, vilken myndighet, som bör vara överexekutor för staden, huru mantalsskrivning samt debitering och uppbörd av kronoutsylder i staden böra verkställas, samt angående de utgifter, som kunna uppstå för staden genom förpliktelser att inrätta nya tjänster vid stadens förvaltning. Det synes föga tilltalande, att riksdagen överlämnar åt Kungl. Maj:t att på administrativ väg pröva dessa grannliga frågor, innan en sådan utredning föreligger, att konsekvenserna, främst de ekonomiska, låta sig klart överblicka. Skulle riksdagen på grund av nu förebragta utredning gå att fatta definitivt beslut om landsrättsförläggning i enlighet med det föreliggande förslaget, har riksdagen också avhänt sig tillfället att överskåda de finansiella konsekvenserna för statsverket av landsrättsförläggning.

Då således behovet av städernas förenande med landsbygd i judiciellt hänseende ur rättsvärdssynpunkt icke kan anses på något sätt särskilt trängande, då vidare propositionen icke lämnat tillfyllestgörande utredning angående de kostnader, den ifrågasatta landsrättsförläggningen skulle komma att förorsaka statsverket och de av reformen berörda städerna, och då slutligen landsrättsförläggning mot stads vilja påkallar synnerlig varsamhet, och det således allra minst bör kunna krävas, att de ifrågavarande städerna få inför statsmakterna utveckla sina synpunkter, så anser jag ett uppskov med frågans definitiva avgörande väl motiverat.

Väl har det sagts, att ett uppskov vore ur skilda synpunkter olägligt. Olägenheterna angivas i propositionen vara att borgmästartjänsterna vore lediga i fem städer, nämligen Örnsköldsvik, Arboga, Filipstad, Kungsbacka och Marstrand. »Det måste», heter det, »ur allmän synpunkt anses otillfredsställande,

att borgmästartjänsterna i dessa städer hållas vakanta, och för städerna är det ett önskemål, att frågan om organisationen av deras rättsskipning och förvaltning ej längre förblir svävande.» Man förvånar sig över, att det icke lyckats vederbörande att bättre motivera sin mening, att frågan bör upptagas till »omedelbart avgörande». Vad ledigheterna vid borgmästartjänsterna i nämnda fem städer angår, så äro dylika vakanser icke så ovanliga och besvärliga, att ett år mer eller mindre spelar någon roll. Jag tror mig veta, att de nu omnämnda städerna själva icke anse sig vara på grund av vakanserna å borgmästartjänsterna stadda i sådan nöd, att för deras skull särskilda kraftåtgärder skulle, utan sedvanlig remiss av ärendet till dem det närmast vederbör, vidtagas mot ett femtiotal andra städer. Vad beträffar städernas förmenta önskemål, att frågan om organisationen av deras rättsskipning och förvaltning ej längre förbleve svävande, så förhåller det sig veterligt så, att just de av reformen berörda städerna i denna fråga icke hava någon högre önskan än att uppskov för deras hörande måtte komma till stånd. Justitieministerns nu omförmälta skäl för »omedelbart avgörande» är således enligt min uppfattning alltför litet bärande.

På grund av vad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa,

att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 206 framställda förslag måtte av riksdagen avslås.

Stockholm den 8 april 1932.

William Linder.
